

УДК: 796.011.3 : [378.4 : 63]

АНАЛІЗ ПРОЦЕСУ ФІЗИЧНОГО ВИХОВАННЯ У ВИЩИХ АГРАРНИХ НАВЧАЛЬНИХ ЗАКЛАДАХ

Євген КАРАБАНОВ

Запорізький національний університет

Анотація. Проаналізовано процес фізичного виховання та роботу кафедр фізичного виховання вищих навчальних закладів аграрного профілю. Доведено, що програма відповідає основним критеріям формування навчальних програм із фізичного виховання та сприяє розвитку дисципліни «Фізичне виховання» у вищих навчальних закладах, проте професійно-прикладній фізичній підготовці приділяється недостатньо уваги. Проведений аналіз дає можливість визначити напрямки вдосконалення системи фізичного виховання спеціалістів у ВНЗ аграрного профілю.

Ключові слова: фізичне виховання, професійно-прикладна фізична підготовка, студенти, ВНЗ.

Постановка проблеми. Аналіз останніх досліджень і публікацій. За останні роки в Україні відбулося чимало якісних змін у сфері розвитку правових, науково-теоретичних, програмно-нормативних, програмно-оцінювальних основ української системи фізичного виховання. Уперше в українській історії в грудні 1993 року прийнято Закон України «Про фізичну культуру і спорт», згодом – низку важливих нормативних документів і програм, серед яких Державна програма розвитку фізичної культури і спорту в Україні (1994), Державні тести і нормативи оцінки фізичної підготовленості населення України (1996), Цільова комплексна програма «Фізичне виховання – здоров’я нації» (1998).

Важливою складовою програмно-нормативних основ фізичного виховання є наявність програм із фізичного виховання, які містять науково обґрунтовані завдання та засоби фізичного виховання, комплекси рухових умінь і навичок, передбачені для конкретного контингенту, переліки відповідних норм і вимог [3, 6, 7].

Сучасна система підготовки фахівців у вищих навчальних закладах характеризується інтенсифікацією процесу навчання, збільшенням кількості отримуваної інформації, психічною насиченістю навчальних занять, сесій, високими вимогами до якості знань, недостатнім обсягом рухової активності і, як наслідок, недостатнім рівнем фізичної підготовленості, стану здоров’я, професійної трудової діяльності спеціалістів різного профілю [2].

Ключовою проблемою формування вітчизняних основ програмно-нормативного забезпечення фізичного виховання є підготовка та впровадження сучасних навчальних програм, які б забезпечували вимоги держави у сфері гармонійного розвитку, фізичного та психічного здоров’я молоді [5].

Аналіз літературних джерел свідчить про те, що в сучасних соціально-економічних умовах однією з найважливіших проблем є професійна підготовка спеціалістів у вищих аграрних навчальних закладах.

В умовах інтенсифікації науково-технічного процесу актуальним є розв’язання вищими навчальними закладами агропромислового профілю низки завдань, від яких залежатиме рівень професійної підготовки майбутніх фахівців агропромислового виробництва [4].

Великий обсяг їх денного та тижневого навантаження призводить до систематичного накопичення втоми, зменшення обсягу рухової активності, що своєю чергою зумовлює тенденцію до погіршення стану здоров’я студентів, які навчаються в різних навчальних закладах, зокрема аграрних.

Використання різноманітних видів фізкультурної діяльності в навчальному процесі аграрників сприятиме профілактиці професійних захворювань, підвищенню працездатності, збільшенню тривалості життя, організації повноцінного дозвілля, боротьбі зі шкідливими звичками; створить умови для пізнання власних можливостей і забезпечить оптимальні обсяги рухової активності.

Мета статті полягає у вивченні й аналізі процесу фізичного виховання студентів у вищих навчальних закладах аграрного профілю

Методи та організація дослідження:

- теоретичний аналіз та узагальнення літературних джерел;
- вивчення нормативної документації з професій аграрних спеціальностей та програмно-нормативної з фізичного виховання у ВНЗ;
- методи математичної статистики.

Організація ППФП студентів у процесі їх фізичного виховання пов'язана з певними об'єктивними труднощами, головними з яких такі: відсутність належної бази для проведення занять із цього розділу фізичного виховання; невідповідність викладачів кафедри фізичного виховання для проведення окремих розділів ППФП студентів; вплив кліматичних та погодних умов на можливість проведення спеціально організованих занять по ППФП; недостатня фізична підготовленість вступників до ВНЗ, що ускладнює реалізацію деякої частини ППФП у навчальний час.

Виклад основного матеріалу. Агропромисловий комплекс об'єднує галузі, які виробляють для сільського господарства засоби виробництва, а також здійснюють зберігання, переробку та реалізацію сільськогосподарської продукції. З усіх функціональних ланок агропромислового комплексу найбільш трудомістким залишається сільськогосподарське виробництво. Так, частка кваліфікованих працівників становить у колективних господарствах України менше ніж третину, тоді як у промисловості – більше ніж дві третини. Водночас у сільському господарстві помітно вищий, ніж в інших галузях агропромислового комплексу, рівень ручної праці. Так, у рослинництві праця механізаторів становить близько 25 %, рівень комплексної механізації у скотарстві – близько 50 %, у свинарстві – 65–70 %. Тому в таких умовах сільськогосподарського виробництва фізична культура і спорт, малі форми активного відпочинку виступають насамперед дієвими засобами профілактики фізичного та нервово-емоційного перенапруження, а також додатковими засобами спілкування.

Інтенсивне оновлення соціально-економічної, науково-технічної сфери та духовного життя суспільства обумовлює високі й дедалі збільшували вимоги до дієздатності студентської молоді, що покликана брати активну участь в ініціюванні та організації цього процесу. У зв'язку з цим, особливе значення надається підвищенню рівня фізичного здоров'я, психофізичних і психофізіологічних можливостей, від яких певною мірою залежать професійна дієздатність, надійність і творче довголіття. Ці особистісні якості спеціалістів вищої кваліфікації традиційно формуються і вдосконалюються у студентські роки засобами фізичного виховання, що здійснюється в межах системи вищої освіти.

Аналіз навчальної документації свідчить, що вивчення дисципліни в аграрних ВНЗ здійснюється впродовж 4 семестрів, по 4 аудиторні години на тиждень. У кожному семестрі планується 4 модулі (8 модулів на весь період вивчення дисципліни) з різних видів спорту базового компонента програми. Для оцінювання рівня фізичної підготовленості студентів у базовому компоненті програми використовуються різні тести. Тести й нормативи оцінювання фізичної підготовленості студентів з обраних видів спорту визначає викладач. Спеціальний прикладний напрям використання засобів фізичної культури та спорту для підготовки до сучасної висококваліфікованої праці в агропромисловому виробництві вимагає певного профілювання фізичного виховання, зважаючи на особливості обраної професії. Професійна спрямованість аграрної вищої освіти обумовлює необхідність у процесі формування особистості майбутнього фахівця особливу увагу звертати на розвиток його професійних якостей та професійне виховання. При цьому повинна бути сформована система навчальної та виховної діяльності студента з урахуванням професійної специфіки, яка значною мірою визначає ефективність його майбутньої трудової діяльності. Інженер, агроном, ветеринарний лікар та представники інших професій відрізняються не тільки своїми знаннями та вміннями, а й спрямованістю, характером професійного мислення, принципами своєї діяльності, комунікабельними властивостями, ціннісними орієнтаціями, характером організації праці та іншими якостями, пов'язаними з їх безпосередньо професійною діяльністю. Виховання цих якостей належить до професійної підготовки майбутнього фахівця, яка передбачає в себе створення професіограм і

моделей спеціаліста й визначає та описує знання і якості, які необхідно сформувавши. Аналіз показує, що чинна на сьогодні в Україні реальна система фізичного виховання студентів малоефективна. Вона не забезпечує повною мірою психофізичну підготовленість випускників ВНЗ до життєдіяльності та професійної праці й потребує подальшого вдосконалення.

Тому складовою частиною курсу фізичного виховання в аграрних вищих навчальних закладах повинна бути професійно-прикладна фізична підготовка, що становить собою цілеспрямований педагогічний процес, який сприяє формуванню прикладних знань, фізичних, психічних і спеціальних якостей, умінь і навичок, а також досягненню об'єктивної готовності студента до успішної професійної діяльності [5].

Проблема нормативних критеріїв професійно-прикладної фізичної підготовленості (ППФП) поки що вирішена лише частково, що пояснюється як значною кількістю наявних професій та їхнім динамічним оновленням, так і недостатністю відповідних досліджень, хоча деякі орієнтовні нормативи вже введені до чинних офіційних програм професійно-прикладної фізичної підготовки. Як основні засоби ППФП використовують досить різноманітні форми фізичних вправ серед тих, які представлені в базовій фізичній культурі та спорті, а також вправи, пристосовані та спеціально сформовані відповідно до особливостей конкретної професійної діяльності.

ППФП покликана вирішувати на основі масової загальної фізичної підготовки такі спеціальні проблеми:

1. Забезпечення високого рівня функціонування основних фізіологічних систем організму в умовах сучасного аграрного виробництва.

2. Формування психофізичних і спеціальних якостей, які визначають успішність майбутньої професійної діяльності: загальної витривалості, силової та статичної витривалості, сили, швидкості рухів і реакцій, спритності, гнучкості, координації рухів, стійкості вестибулярного апарату, витривалості до високих і низьких температур, стійкості до гіпоксії та гіподинамії, відчуття часу та простору, спостережливості, оперативного мислення, емоційної стійкості, ініціативності тощо.

3. Передача знань, умінь і навичок із використання засобів фізичної культури:

а) для нівелювання дії на організм несприятливих чинників зовнішнього середовища, специфічних умов професійної діяльності та професійних шкідливостей;

б) для активного відпочинку та відновлення працездатності (у робочий та вільний час);

в) для досягнення працездатності й високопродуктивної праці у професійній діяльності.

4. Формування рухових умінь і навичок, що сприяють досягненню об'єктивної готовності студентів до успішної трудової діяльності.

5. Виконання службових і суспільних функцій із впровадження фізичної культури та спорту у професійному колективі, формування особистості та її моральних якостей (відданість справі, працелюбність, колективізм, вимогливість до себе, справедливість, чесність, повага до людей, почуття власної гідності тощо). Ці завдання вирішуються сумісно із загально-виховними та професійно-освітніми.

Слід враховувати, що серед різних засобів ППФП потрібно відбирати лише ті, які відповідають принципам оптимальної реалізації (мається на увазі, що засоби максимальною мірою спрямовані на реалізацію вимог до особистості з боку професійної діяльності) та розвитку фізичних якостей, необхідних у виробничій діяльності [1].

На нашу думку, проектування ППФП є одним з найбільш перспективних, продуманих і обґрунтованих напрямків в оновленні деяких аспектів теорії та практики фізичного виховання в аграрних ВНЗ. Воно є необхідною і продуктивною формою, тобто технологією застосування науково-педагогічних новацій, яка дозволяє розробляти і створювати системи ППФП від мікрорівнів до мегарівнів на основі комплексу новітніх наукових даних та інформаційних систем із використанням таких способів розробки навчально-тренувальних систем ППФП як планування, програмування, моделювання, конструювання. Таким чином, більшість прийнятих у системі фізичного виховання і самовиховання форм занять може бути використана тією чи іншою мірою з

метою ППФП. Разом з тим зміст їх визначається не тільки вимогами професійної діяльності й не замикається на ній. ППФП неодмінно потрібно розглядати в єдності з іншими складовими цілісної системи виховання та залежно від їхнього характеру в індивідуально-конкретному вираженні знаходити найбільш виправдане на тому чи іншому етапі співвідношення різних форм занять, що дозволяють реалізувати особистісно й соціально значущі завдання.

Висновок. Аналіз процесу фізичного виховання студентів у вищих навчальних закладах дозволяє стверджувати його оздоровчу спрямованість, а також дає можливість враховувати уподобання студентів. При цьому процес відповідає регіональним традиціям, матеріальним кліматичним та природним умовам, але практично не враховує особливості майбутньої професії студента.

Перспективи подальших пошуків із означеної проблеми, полягають у системному підході до дослідження, удосконалення робочої програми з фізичного виховання та впровадження ППФП майбутнім спеціалістам.

Список літератури

1. *Демерков С.* Фізичне виховання : навч. посіб. / С. Демерков ; Східноукраїнський національний університет ім. Володимира Даля; Сєверодонецький технологічний ін-т. – Луганськ, 2007. — 304 с.
2. *Конох А. П.* Використання сучасних інноваційних технологій в освітньому процесі вищих навчальних закладів / Конох А. П. // Гуманітарний вісник ДВНЗ «Переяслав-Хмельницький державний педагогічний університет ім. Г. Сковороди : наук.-теорет. зб. Серія : Педагогіка. – Переяслав-Хмельницький, 2010. – С. 57-59.
3. *Канішевський С. М.* Науково-методичні та організаційні основи фізичного самовдосконалення студентства : навч. посіб. / С. М. Канішевський. – К. : ІЗМН, 1999. – 270 с.
4. *Краснов В. П.* Фізичне виховання: психофізичні вимоги до фахівців агропрому : навч. посіб. для аграр. вищих навч. закладів / В. П. Краснов. – К. : Аграрна освіта, 2000. – 133 с.
5. *Фізичне виховання : підручник / [Присяжнюк С. І., Краснов В. П., Третяков М. О. та ін.].* – К. : Центр учбової літератури, 2007. – 98 с.
6. *Шиян Б. М.* Теорія фізичного виховання / Б. М. Шиян, В. Г. Папуша. – Т. : Збруч, 2000. – 183 с.
7. *Щербина В. А.* Фізична культура і біогуманітарна підготовка студентів вузів / В. А. Щербина, С. І. Операйло. – К., 1995. – 208 с.

АНАЛИЗ ПРОЦЕССА ФИЗИЧЕСКОГО ВОСПИТАНИЯ В ВЫСШИХ АГРАРНЫХ УЧЕБНЫХ ЗАВЕДЕНИЯХ

Евгений КАРАБАНОВ

Запорожский национальный университет

Аннотация. Проанализирован процесс физического воспитания и работа кафедр физического воспитания высших учебных заведений аграрного профиля. Доказано, что программа соответствует основным критериям формирования учебных программ по физическому воспитанию и способствует развитию дисциплины «Физическое воспитание» в высших учебных заведениях, однако профессионально-прикладной физической подготовке уделяется недостаточно внимания. Проведенный анализ дает возможность определить направления совершенствования системы физического воспитания специалистов в вузе аграрного профиля.

Ключевые слова: физическое воспитание, профессионально-прикладная физическая подготовка, студенты.

THE ANALYSIS OF THE PROCESS OF PHYSICAL EDUCATION IN HIGHER AGRICULTURAL EDUCATIONAL INSTITUTIONS

Yevhen KARABANOV

Zaporizhzhya National University

Abstract. The process of physical education and physical education departments' work of higher educational institutions of agrarian specialization have been analyzed. It has been proved that the program meets the basic criteria for the formation of educational curricula in physical education and promotes the development of the discipline "Physical Education" in higher educational institutions, but professionally-applied physical training is neglected. The analysis makes it possible to determine the directions of improving the system of specialists' physical education in the universities of agrarian specialization.

Key words: physical education, vocational and applied physical training, students.